

El manobre

(ALDC, VII, 1651. El manobre)

El *manobre* (s. XIV) és l'“obrer que ajuda el paleta en totes les feines que no necessiten gaires coneixements de l'ofici” (DIEC); el mot deriva de *mà(n) obra* ‘material de construcció’ i ‘conjunt d'obriers’; d'aquest darrer significat es va passar, ja al s. XIV, al de ‘obrer que ajuda el mestre de cases’, del col·lectiu al singular, com *guardia* va passar de ‘conjunt de soldats o de gent armada’ a ‘individu d'una guàrdia’, esdevingut, amb marca morfològica de *m.*, *manobre*; la nasal s'ha mantingut, com a element arcaic, en lexies complexes com *mandreta*. En el mapa distingim la pronúncia de la vocal del primer component: *m[ə]nobre*, del cat. or., *m[a]nobre*, d'una part del cat. occ., i *m[e]nobre*, sobretot del val. sept., resultat de l'alternança de timbre [a]/[e] (cf. Veny, 2007 c i PALDC, IV, mapa 465 i V, mapa 596). Sobre *manobre* s'ha format el der. *manobrer* (s. XIV), amb el suf. *-er* (< -ARIU) aplicat a oficis (*ferrer*, *forner*, etc.); una var., *maniobrer* 102, 106, és catalanització de *maniobrero* 100, propi de l'arag. (cf. *Andolz*).

Coneix una certa extensió *peó* (s. XVII), que conviu sovint amb *manobre*, der. del llat. PEDŌNEM, que alhora ho és de PĒS, PĒDIS

‘peu’, que volia dir ‘que va a peu’ i canviat en ‘ajudant d'un ofici’; var.: *pió* 169, per tancament de [e] > [i] per hiati; *peó d'obrer* 158; *peon* 93, *peon d'arbanyil* 87, 94, formes aragoneses. Amb el significat de ‘manobre’ deu ser degut a influència cast. com sembla demostrar-ho l'actual distribució geogràfica i la documentació.

Altres mots més locals i de caràcter més genèric: *mosso* 72, 89, pres del cast. *mozo*, d'origen incert; *aprenent* 89, part. de present de *aprendre* (< APPREHENDĒRE); *pastaor* 184, 187, 189, de *pastador*, amb caiguda de la *-d-*, der. de *pastar*, que alhora ho és de *pasta* (< PASTA).

L'alg. *manial* 85 és un manlleu al logudorès *maniale*, de l'it. ant. *manuale* (< llat. MANUALIS, der. de MANU; cf. it. *manovale*).

La distribució d'àrees afecta el tractament de la [a] inicial, *m[ə]nobre* en cat. or., *m[a]nobre/m[e]nobre* en cat. occ.; *peó* es troba dispers, aquí i allà, amb especial assentament en val. meridional.

Són mots normatius *manobre*, des del DOrt, 1917; *peó*, des del DG₁, 1932.

